

૨૭૧-કળશ.

મુક્ત્વા મોહં કનકરમણીગોચરં હેયરૂપં
નિત્યાનન્દં નિરુપમગુણાલંકૃતં દિવ્યબોધમ્।
ચેતઃ શીઘ્રં પ્રવિશ પરમાત્માનમવ્યગ્રરૂપં
લબ્ધ્વા ધર્મ પરમગુરુતઃ શર્મણે નિર્મલાય।।૨૭૧।।

શ્લોકાર્થ :- ‘હેયરૂપ એવો જે કનક અને કામિની...’ કંચન અને કામિની જેને પ્રિયરૂપ લાગ્યા છે એને હેયરૂપ કરવું. ઘૂંચી ગયો. અહીંયાં તો કહે છે કે ‘હેયરૂપ એવો જે કનક અને કામિની સંબંધી મોહ...’ આહાહા...! પર સંબંધી મોહ. પોતાનું ચૈતન્યસ્વરૂપ આનંદમૂર્તિ ભગવંત, એને છોડીને કંચન અને કામિનીના મોહમાં પડ્યો છે. એને છોડીને. ભાષા તો સહેલી છે. એને છોડીને. પણ અંદરમાં એને છોડીને. આત્માનો પ્રેમ અને આનંદનો અનુભવ થાય ત્યારે કંચન અને કામિનીનો મોહ છૂટશે. એક ચીજની મહિમા આવે તો બીજી ચીજની મહિમા છૂટી જાય છે. એક આત્માની મહિમા (આવે કે) ઓ..હો..! હું આનંદ અને જ્ઞાનસ્વરૂપ એક આત્મા ભગવાન પરમેશ્વર (છું). પર્યાયમાં પર ઉપર લક્ષ જતાં પોતાના સ્વરૂપને ભૂલી જાય છે. તો પોતાના સ્વરૂપને જાણવા માટે પરનો પ્રેમ છોડવો. ઓહોહો..!

બે શબ્દ લીધા. એમાં આખી દુનિયા આવી ગઈ. આહાહા...! કંચન અને કામિની. એટલે કે બહારની લક્ષ્મી આદિ અને સ્ત્રી આદિ, એના મોહને છોડીને. ભાષા તો એમ જ આવે. બાકી તો છોડવું એ પણ વ્યવહાર છે. પોતાનો આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદ સુખરૂપ, એના રસ અને પ્રેમમાં મોહ છૂટી જાય છે. મોહ છોડવો પડતો નથી. પણ ઉપદેશમાં તો એવી

રીત આવે છે કે એને છોડ. અહીંયા લગની લગાવ અને એને છોડ. આહાહા..! અરે..! તારે જન્મ-મરણ, ભવભ્રમણ, પરિભ્રમણ છોડવું હોય તો, ભવ ભવની ગતિમાં રઝળે છે એ ભવભ્રમણને છોડવું હોય તો એ બાજુ પરિભ્રમણનું કારણ લક્ષ્મી અને સ્ત્રી બે, એમાં બધું આવી ગયું... આહાહા..! એનો મોહ એ મિથ્યાત્વભાવ છે. આહાહા..! જેમાં બિલકુલ લાભનું કારણ નથી, નુકસાનનું કારણ છે એમાં પ્રેમબુદ્ધિ એ નુકસાનકારક મિથ્યાત્વ છે. આહાહા..! સાધારણ વાત નથી.

ભાષા તો કંચન અને કામિની કહી છે, પણ આત્મા સિવાય કોઈપણ પર ચીજમાં વિશેષ, અધિક, આશ્ચર્યકારી અને સુખબુદ્ધિ રાખનારી કોઈ ચીજ હોય તો એ ચીજથી પોતાની ચીજનો પત્તો નથી લાગતો. આહાહા..! આવો છે. એનો અર્થ આખા સંસારનો પ્રેમ છોડ. કંચન અને કામિની, એક કોર અકંચન અને આ નિર્દોષ આનંદ ભગવાન, એનો અનુભવ કરવાથી, અનુભવ કરવાથી પર વસ્તુ જે છે, કંચન અને કામિની તો બે નામ આપ્યા, પણ બધી પર વસ્તુ પ્રત્યેનો મોહ છોડી દે. આહાહા..!

‘હે ચિત્ત!’ પરનો મોહ છોડીને, હે ચિત્ત! આહાહા..! ‘નિર્મળ સુખને અર્થે...’ નિર્મળ આનંદનું કારણ, નિર્મળ આનંદનું કારણ ‘પરમ ગુરુ દ્વારા ધર્મને પ્રાપ્ત કરીને...’ પરમ ગુરુ એ જ સમજાવશે. બાકી સત્ય વાત પરમગુરુ વિના ક્યાંય છે નહિ. આહાહા..! કંઈક કંઈક કંઈક બીજા મિથ્યાત્વના શલ્યના લાકડા નાખશે. વીતરાગ ત્રિલોકનાથ, એના સાધુ અથવા એની વાણી, પરમગુરુ એક જ વાત કહે છે. પરમાનંદનો નાથ ચૈતન્યચમત્કાર અનંત આનંદનો સાગર અંદર છે. પ્રભુ! અનંતઆનંદ સ્વરૂપ તું છો ત્યાં પ્રીતિ લગાવને. જેમાં દુઃખ છે, સ્વભાવનો અનાદર છે એમાં દુઃખ છે, એ પ્રીતિને છોડ. આહાહા..! આ તો બાવો થાય ત્યારે છોડે, એમ કોઈ કહે. ઓલો કહેતો હતો ને? ‘અમૃતલાલ’. ‘અમૃતલાલ’. બાવો જ છે. પણ કે દિ’? બાપુ, ભાઈ! તું એક ચીજ, પોતે પરના સંબંધ વિનાની એક ચીજ જ તારી અંદર છે. બે વાત છે જ નહિ. કર્મ ને રાગ એ તારી ચીજ જ નથી. આહાહા..!

એ કહે છે, ‘હે ચિત્ત! નિર્મળ સુખને અર્થે...’ આ નિર્મળ કેમ લીધું? કેમકે ઇન્દ્રિયનું સુખ ઝેર છે, દુઃખ છે. આહાહા..! પોતા સિવાય પરમાં કોઈપણ પ્રત્યે શરીર, ઇન્દ્રિય, પૈસા કે આબરૂ એમાં કંઈ પણ પ્રેમ કરવાથી મિથ્યાત્વ અને દુઃખ થાય છે. તો ‘નિર્મળ સુખને અર્થે...’ એ નિર્મળ સુખ તો આત્મામાં છે. ‘નિર્મળ સુખને અર્થે પરમ ગુરુ દ્વારા...’ સાચા પરમ સત્ સંત દ્વારા... આહાહા..! અને એ જ સત્ય કહેશે, એમ કહે છે. પરમ ગુરુ એ એક જ સત્ય કહેશે. બાકી ગડબડ ગડબડ કરી નાખશે. આહાહા..!

‘પરમ ગુરુ દ્વારા ધર્મને પ્રાપ્ત કરીને...’ ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદસ્વરૂપ, પર તરફનો મોહ છોડીને અર્થાત્ પર તરફની સાવધાની છોડીને પોતાની ચીજમાં સાવધાની કર. આહાહા..! ભાષા તો સહેલી છે પણ... આહાહા..! એ કામ કરવું.. આહાહા..! પોતાની ચીજની

સાવધાની હોવાને કારણે, પોતા સિવાય પર ચીજની સાવધાનીનો મોહ છોડીને ‘હે ચિત્ત!’ હે આત્મા! ‘નિર્મળ સુખને અર્થે પરમ ગુરુ દ્વારા...’ આહાહા...! ‘પ્રાપ્ત કરીને...’ પરમ ગુરુ દ્વારા ધર્મને પ્રાપ્ત કરીને. એનો અર્થ એ થયો કે ગુરુ એને કહીએ કે જે આત્માની પ્રાપ્તિ કરાવે. કંઈ પણ વિકલ્પમાં, રાગમાં વચ્ચે અટકાવવાની વાત (ન કરે). લોકોને એકાંત લાગે છે. બે સિદ્ધાંત લક્ષમાં બરાબર લે કે એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને અડતું નથી અને દરેક દ્રવ્યની ક્રમસર પર્યાય ક્રમબદ્ધ થાય છે. આહાહા...! એ બે સિદ્ધાંત લક્ષમાં લે તો પર તરફની સાવધાની છૂટી જાય. આહાહા...! હું એનું કરી દઉં ને હું એનું કરી દઉં... પણ તું તો પરને અડતો નથી, પરને અડતો નથી તો પરનું તું શું કરી શકે? આહાહા...! શરીરને પણ અડતો નથી. એ તો જડ છે. એની જે સમયે, જે ક્ષણે જે અવસ્થા થવાની છે તે થશે જ. તારી સાવધાનીથી એમાં કોઈ ફેરફાર થાય, ધ્યાન રાખવાથી શરીરની પર્યાય ઠીક રહે, એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહાહા...! આ બધા દવા-બવા કરે ને? એ બધી વાતું.

જડ અને ચેતનની પર્યાય જે સમયે થવાની છે તે થઈને જ રહેશે. બીજો એને કરે એમ ત્રણકાળમાં બને નહિ. કેમકે પ્રત્યેક પદાર્થ પોતાના પર્યાયરૂપી કામ વિના રહેતા નથી. પ્રત્યેક ચીજ નકામી રહેતી નથી. નકામીનો અર્થ? પોતાની પર્યાયનું કાર્ય કર્યા વિના કદી કોઈ ચીજ રહેતી નથી. કોઈ ચીજ પોતાની પર્યાયનું કાર્ય કર્યા વિના રહે નહિ તો તું પરનું શું કરીશ? આહાહા...! શરીરનું, વાણીનું, મનનું... આહાહા...! તું કોઈનું કાંઈ કરી શકતો નથી. આકરી વાત છે, ભાઈ! ધર્મ કોઈ સાધારણ ચીજ નથી. વીતરાગનો ધર્મ... આહાહા...!

ત્રણકાળમાં એક ચીજ બીજી ચીજને કદી અડતી નથી. એ સિદ્ધાંત જ્યાં સુધી ન બેસે ત્યાં સુધી હું પરનો કર્તા છું, પરનું કરું છું, પરથી લઉં છું, પરથી સુખ માનું છું (એમ માને છે). એક ચીજ બીજી ચીજને કદી ત્રણકાળમાં અડી નથી. એક ચીજ બીજી ચીજને ચુંબી નથી, સ્પર્શી નથી, પ્રવેશી નથી. પરદ્રવ્યમાં પ્રવેશ કરીને એની પર્યાય બનાવે એમ ત્રણકાળમાં નથી. આહાહા...! આખો દિ’ કામ થાય એનાથી. કહે છે, તારાથી ન થાય તારાથી. આહાહા...! બોલવાનું કામ, ચાલવાનું કામ એ કામ એ સમયે થનારી પર્યાય થઈને જ રહેશે. તારાથી એ થાય છે એમ છે નહિ. આહાહા...!

અહીં કહે છે, ‘હે ચિત્ત! નિર્મળ સુખને અર્થે પરમ ગુરુ દ્વારા...’ આહાહા...! જૈનના ગુરુ એને કહીએ કે જેઓ આત્માનો આનંદ (પ્રગટ) કરવાનું કહે એ જૈનના ગુરુ. બાકી કોઈપણ રાગની ક્રિયાથી તને લાભ થશે, વ્યવહારરત્નત્રય કરતાં કરતાં લાભ થશે (એમ કહે) એ જૈનના ગુરુ નહિ. આહાહા...! તેથી શબ્દ આટલો વાપર્યો. ‘પરમ ગુરુ દ્વારા...’ પરમગુરુ દ્વારા એ નિમિત્ત. ધર્મ સાંભળવામાં એ નિમિત્ત છે. દેશનાલબ્ધિ. પ્રાપ્ત કરે છે પોતાથી. પણ નિમિત્ત છે ત્યાં. એમણે એમ કહ્યું કે આત્મા રાગથી રહિત નિર્મળાનંદ છે. તો એ શબ્દથી પ્રાપ્ત કરી લે એમ છે નહિ. અંતરમાં રાગથી ભિન્ન થઈને આનંદસ્વરૂપ

ભગવાન, એનો સ્પર્શ કરીને અનુભવ કરે, એમાં તો ભગવાનની દેશના અને ભગવાન પણ કામ કરતા નથી. પણ નિમિત્ત બતાવે છે. નિમિત્ત ગુરુ છે અને એ ઉપદેશ પણ એવો આપે છે. આહાહા..!

‘પરમ ગુરુ દ્વારા ધર્મને પ્રાપ્ત કરીને...’ કેવો ધર્મ? નિર્મળ સુખનો હેતુ. એ કહ્યું ને? નિર્મળ સુખનો હેતુ, આત્માના સુખનું કારણ એ ધર્મગુરુ બતાવે છે. આત્માના સુખનું કારણ નિર્મળ સુખ, આત્માના આનંદનું કારણ એવો જે ધર્મ, એ ગુરુ બતાવે છે. એ દ્વારા સાંભળીને... ઓહોહો...! ‘તું અવ્યગ્રરૂપ...’ શાંત થઈ જા. વ્યગ્રતા છોડી દે. અસ્થિરતા, મોહની વ્યગ્રતા છોડી દે, અવ્યગ્ર થઈ જા. કેમકે પરમગુરુએ કહ્યું છે કે નિર્મળ સુખની પ્રાપ્તિ પોતાના સ્વરૂપને અવલંબે થાય છે. ગુરુનો એ ઉપદેશ હતો. એ સિવાય બીજી કોઈ ચીજથી આત્માના અંતર આનંદની પ્રાપ્તિ થતી નથી. આહાહા..!

આ બધું કરવું ક્યારે? મંદિર બનાવવું, પૂજા કરવી, શાંતિ પાઠ, પંચકલ્યાણક થાય છે ને? એ ચર્ચા ચાલી છે. એ ચર્ચા એક પુસ્તકમાં ચાલી છે. પ્રતિષ્ઠામાં પંચકલ્યાણક કરવા એ ક્યાંથી આવ્યું? એમ કહે છે. ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરવી એમાં પંચકલ્યાણક, એમાં મા-બાપ, એના મા-બાપ થાય ને વળી બને. મોટી ચર્ચા ચાલી છે. લખાણ આવે છે. માણસોએ ઉપાધિ વધારી દીધી છે. આહાહા..! પરનું કાંઈક જાણે કરીએ તો પરને જરી ઠીક થાય. પરથી ઠીક થાય. પરમાં નહિ પણ પરથી. પરનું કાંઈક કરીએ...આહાહા..! ભગવાનના યજ્ઞ-હોમ કરે. એ પંચ કલ્યાણક પૂરા થઈને... નહિ? પંચકલ્યાણક પૂરા થઈને હોમ કરે છે ને? શાંતિનો પાઠ. હોમ. શું હશે બધું? ક્યાંથી આવું નીકળ્યું? એવી ચર્ચા ચાલી છે. વાત સાચી છે. પાછળથી બધા ભેગા થઈને પછી તલને નાખીને હોમ યા હોમ... યા હોમ.. યા હોમ (બોલે) અને ધુમાડા નીકળે. એ શાંતિ પાઠ. એમાં શાંતિ ક્યાં આવી પણ? આહાહા..! મુમુક્ષુ :- એ તો શાંતિનો પાઠ છે ને. એમ કે શાંતિરૂપી કાર્ય નથી, શાંતિરૂપી પાઠ છે ને.

ઉત્તર :- પાઠ છે ને. પાઠમાં ભાષા છે. એમાં શાંતિ ક્યાં આવી? પાઠમાં શું છે? પાઠ બોલે એમાં શું છે? આહાહા..! એ તો આ ‘મોરબી’ હમણા થાય છે ને? ભાઈ ગયો છે ને? ‘હરિલાલ’. ઓલું બધું તોફાન થયું હતું ને? તો એ શાંતિ કરે છે. એને લઈને શાંતિ થશે? શું આ તે ભ્રમણા છે જગતની!

મુમુક્ષુ :- કામમાં રહે ત્યાં સુધી ધંધામાં ન જાય.

ઉત્તર :- ન જાય. પણ એ તો શુભરાગ છે. એ રાગ તો સંસાર છે. એમાં નિર્મળ સુખની પ્રાપ્તિ ક્યાં થઈ?

અહીં તો એ શબ્દ છે ને? ‘નિર્મળ સુખને અર્થે...’ આત્માના આનંદનો હેતુ. એ ગુરુનો ઉપદેશ છે. આહાહા..! એ ચર્ચા મોટી ચાલી હતી કે આ શું? પંચ કલ્યાણક અને આ

ઉપાધિ ને... પ્રતિષ્ઠા કરે એમાં બીજું લાંબુ ઘણું ચાલે. પણ પરંપરા ચાલી હોય એમાં. કારણ કે વ્યવહારના લખાણ એવા હોય. આહાહા..!

અહીં કહે છે, ગુરુએ જે તેને કહ્યું... 'નિર્મળ સુખને અર્થે પરમ ગુરુ દ્વારા ધર્મને પ્રાપ્ત કરીને તું અવ્યગ્રરૂપ...' થઈ જા. શાંતિ, અંતરમાં શાંતિ છે. ભગવાન આનંદમાં અંતર શાંતિ છે. બહારની ક્રિયા કરવાથી શાંતિ મળશે, શાંતિનો હવન કરે ને શાંતિનું આ કરે... આહાહા..! ભારે ભાઈ! શાંતિ કરે, હોમ ને યજ્ઞ કરે, કેટલા તલ નાખે. ધુમાડા નીકળે મોટા.

મુમુક્ષુ :- આપણે બંધ કરી દીધા.

ઉત્તર :- એ આપણને તો કાંઈ ખબર પણ નથી. આપણે તો કાંઈ કીધું પણ નથી કે કર કે નથી કીધું એ કર. 'બાબુભાઈ' આ તીર્થ ફંડનું કરે છે એ પણ આપણે કાંઈ કહ્યું નથી. અહીં તો ઉપદેશ સિવાય કાંઈ વાત જ નથી. જે કરતા હોય એ પોતે પોતાને... આહાહા..!

અહીં તો એક જ વાત. છેલ્લે આવશ્યકમાં નાખી દીધી. આવશ્યક છે ને? આવશ્યક તો આ એક જ છે કે પરમ ગુરુ તારા સ્વરૂપની નિર્મળ આનંદની પ્રાપ્તિ કરવાનો ઉપદેશ આપે. આહાહા..! એનો સરવાળો આ આવવો જોઈએ. લાખ વાતની વાત હો. તું નિર્મળ આનંદ છો, પ્રભુ! અરે..! કેમ બેસે? એક અડદની દાળ સરખી ન હોય ત્યાં થનગનાટ (થઈ જાય). કોણે આવી બગાડી? આહાહા..! અરે..રે..! પ્રભુ! તારે ક્યાં જાવું છે? એ બધું થાય એ... આહાહા..!

અવ્યગ્રપણું અને એનું કારણ તારો આત્મા છે. નિર્મળ સુખનું કારણ તો તારો આત્મા અંદર છે. બાકી બધા દુઃખના કારણ છે. આહાહા..! એ હોમ ને ફોમ ને બીજા શુભભાવની જે ક્રિયા (કરે) એ બધું દુઃખનું કારણ છે. 'બાબુભાઈ'! આવું બેસવું કઠણ પડે. પરંપરા ચાલતી હોય. પણ એને ખબર નથી, ભાઈ! બહારની લાખ, કરોડ, અબજ ક્રિયા હો. અહીં તો એ કહ્યુંને કંચનને છોડીને. એ કંચનમાં બધું આવી ગયું. પોતા સિવાય પર કોઈપણ પદાર્થનો પ્રેમ છોડી દે કે એનાથી મને લાભ થશે. અને સ્ત્રીનો પ્રેમ છોડી દે કે એમાંથી કાંઈક સુખ મળશે. આહાહા..!

'નિર્મળ સુખને અર્થે પરમ ગુરુ દ્વારા ધર્મ પ્રાપ્ત કરીને...' શબ્દ તો બહુ થોડા છે પણ ગુલાંટ ખવરાવી આખા સંસારથી. નિર્મળ સુખનું કારણ બતાવીને, ધર્મ નિર્મળ સુખનું કારણ છે. ધર્મ નિર્મળ સુખ એટલે અતીન્દ્રિય આનંદનું કારણ છે. તો અતીન્દ્રિય આનંદ તો ભગવાનઆત્મા છે. અતીન્દ્રિય આનંદનો પિંડ પ્રભુ આત્મા છે. તો એમાંથી અતીન્દ્રિય આનંદ મળશે. આહાહા..! બહુ સરસ છેલ્લે... કંચન અને કામિનીને હેય જાણીને છોડી દે અને આ નિર્મળ સુખને અર્થે પરમ ગુરુ દ્વારા ધર્મને પ્રાપ્ત કરી લે. એકને છોડ અને એકને પ્રાપ્ત કરી લે. આહાહા..!

ભગવાનઆત્મા અંદર પૂર્ણાનંદનો નાથ સર્વાંગ શાંતિ અને સર્વાંગ સુખનો સાગર પડ્યો છે, પ્રભુ! એમાં જઈને નિર્મળ સુખની પ્રાપ્તિ કર. બાકી એ સિવાય કોઈપણ ચીજ દેવ-ગુરુ-ધર્મથી પણ તને સુખ નહિ મળે. આહાહા..! રાડ નાખે ને માણસ! દેવ, ગુરુ, ભગવાનથી પણ તને ધર્મ નહિ થાય. ભગવાનની પ્રતિમા અને મંદિરથી પણ તને ધર્મ નહિ થાય. એ તો બધું શુભભાવનું નિમિત્ત છે. પુણ્ય શુભભાવ, અશુભથી બચવા માટે એ ભાવ છે. પણ એનાથી ધર્મ-બર્મ નથી. એનાથી જન્મ-મરણ રહિત (થવાતું નથી). આહાહા..! આટલી બધી ધર્મની શરતું! ધર્મની આટલી શરતું! ‘દેવીલાલજી’! કેટલી શરત?

તારા સિવાય બધાની વૃત્તિ છોડી દે. કેમકે નિર્મળ સુખનું કારણ તો તું આત્મા છો. આહાહા..! આ શરત છે. એ સિવાય બધું દુઃખનું કારણ છે. તીર્થંકર સાક્ષાત્ ભગવાન હોય તોપણ દુઃખનું કારણ છે. કેમકે એના ઉપર લક્ષ જશે તો રાગ થશે. પરદ્રવ્ય ઉપર લક્ષ જશે તો રાગ થશે. રાગ છે એ તો દુઃખ છે. વીતરાગ ત્રિલોકનાથ આ કહે છે. આહાહા..! વાત સાંભળી નથી, કદી સાંભળી નથી. આહાહા..! ધંધા ને પાણી કરતાં કરતાં.. અરે..રે..! પાણી ફેરવી નાખ્યું. આહાહા..! આ શબ્દમાં કેટલું ગહનપણું છે!

પર તરફનો મોહ છોડી અને ગુરુનો ઉપદેશ અંતર આનંદની પ્રાપ્તિનો ઉપદેશ છે. એ સિવાય બીજો કોઈ ઉપદેશ છે નહિ. આહાહા..! બધું લખાણ અને બધું વાંચન, બધાનું ફળ આ જ આવવું જોઈએ. સ્વ તરફ લક્ષ કરીને આનંદ આવવો એ વસ્તુ છે. આહાહા..! ખુબ શાસ્ત્ર વાંચે તો અંદર આનંદ આવશે, એમ પણ નથી. આહાહા..!

‘તું અવ્યગ્રરૂપ (શાંતસ્વરૂપી) પરમાત્મામાં—’ શાંતસ્વરૂપી પરમાત્મા, ભગવાન અંદર શાંતસ્વરૂપી પરમાત્મા બિરાજે છે. આહાહા..! ગૃહસ્થાશ્રમમાં પણ આ કરવું? મુનિ તો ઠીક ત્યાગ કરે. મુનિને ચારિત્ર છે. સ્વરૂપ ઉપરાંત સ્વરૂપમાં લીનતા છે. અને બાકી ધર્મની શરૂઆત આ આત્મદ્રવ્યનો આશ્રય છે. આહાહા..! બાકી બધી વાત છે. આહાહા..! પોતાનું સ્વરૂપ નિર્મળ આનંદની પ્રાપ્તિ થવી એ એક જ વાત ભગવાન ત્રણલોકના નાથ, અનંત તીર્થંકરોનું કહેવું છે. આહાહા..! એ વાત પરમાત્મા સિવાય, અનંત તીર્થંકર સિવાય ક્યાંય નથી. ક્યાંક ક્યાંક ગડબડ કરે, આમ કરી દઈએ, આમ કરી દઈએ, અમને તું કાંઈક રાજી કર તો તને લાભ થશે. બધી ખોટી વાત છે. આહાહા..! ત્રણલોકના નાથ તીર્થંકરને પણ કેવળજ્ઞાન ન થયું હોય અને દીક્ષા લીધી. ભિક્ષા માટે જાય તો આહાર આપે તો પુણ્ય થાય. સંસારનો નાશ ત્રણકાળ ત્રણલોકમાં થાય નહિ. તીર્થંકર જેવાને આહાર આપતાં (પણ સંસારનો નાશ ન થાય). આ વાણી વીતરાગની છે, ભાઈ! આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- શ્વેતાંબર શાસ્ત્રમાં આવે છે.

ઉત્તર :- ત્યાં તો એના ઠેકાણા ક્યાં છે? શ્વેતાંબર શાસ્ત્રમાં વિપાક ભર્યો છે. આખો વિપાક. ઘણી વાત કરે છે, ભાઈ! કરી હતી વાત બધી. ઓલો કોણ ‘ગાંધી’, નહિ? ‘ગોકળદાસ

ગાંધી' એની સાથે વાત કરી, જુઓ! આ ૩૨ સૂત્રમાં વિપાકસૂત્ર આખું તદ્દન જુદું છે બધું. ત્યાં મિથ્યાદષ્ટિ લેનાર સાધુ એને આહાર-પાણી આપે તો પરિત સંસાર થાય, એવો પાઠ છે. વિપાક સૂત્રમાં પાઠ છે.

મુમુક્ષુ :- દાખલો પણ છે.

ઉત્તર :- છે ને. પાઠ છે ને. બધી ખોટી વાત છે. આત્માના અવલંબન અને આશ્રય સિવાય ધર્મ ત્રણકાળ ત્રણલોકમાં (ધર્મ) થતો નથી. પંચપરમેષ્ઠીના આશ્રયે પણ ધર્મ થતો નથી. આહાહા...! ભગવાનની વાણીને લાખ પૂજે તોપણ તેનાથી ધર્મ થતો નથી. આહાહા...!

અહીંયાં ટૂંકામાં કહે છે. અવશ્ય કરવા લાયક હોય તો ગુરુ આ કહે છે. આહાહા...! 'પરમાત્મા-કે જે (પરમાત્મા) નિત્ય આનંદવાળો છે,...' શું કહે છે? નિર્મળ આનંદનો ઉપદેશ ગુરુએ આપ્યો. કેમ? કે આત્મા 'નિત્ય આનંદવાળો છે,...' તેથી નિર્મળ આનંદનો ઉપદેશ દીધો. આહાહા...! અતીન્દ્રિય નિત્ય આનંદનો નાથ આત્મા છે. આત્મા સિવાય પરમાં બધામાં ઝેરના પ્યાલા છે. આહાહા...! પૈસાની મમતા, સ્ત્રીની મમતા, દીકરાની મમતા, સ્ત્રીનો વિષય, ભોગ આદિ બધા ઝેરના પ્યાલા છે. એ કાંઈ સ્ત્રીને ભોગવતો નથી. એના ઉપર લક્ષ કરીને રાગના ઝેરને ભોગવે છે. એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યને કદી અડતું નથી. આહાહા...! આ વાત તો સાંભળી પણ ન હોય. એક પદાર્થ બીજા પદાર્થને અડતો નથી. પુરુષના શરીરનો અવયવ સ્ત્રીના શરીરના અંગને અડતું નથી. આહાહા...! એક જ વાત પરમાત્માની કે બધી બાજુથી દષ્ટિ હટાવી લે, રુચિ હટાવી લે. એક નિર્મળાનંદનું કારણ આત્મા. કેમ આત્મા? નિર્મળ સુખનો ઉપદેશ કેમ આપ્યો? કે નિત્ય આનંદવાળો છે. આત્મા નિત્ય આનંદવાળો છે. આહાહા...! છે? 'પરમાત્મા) નિત્ય આનંદવાળો છે,...' આહાહા...! એક કળશે તો ગજબ કરે છે ને! આમાં બહુ શાસ્ત્રની કાંઈ જરૂર નથી પડતી કે આટલા શાસ્ત્ર ભણે અને આટલા ભણે તો આમ થાય. આહાહા...! આ ભણે તો આત્મા થાય. આહાહા...!

અતીન્દ્રિય આનંદનો નાથ આત્મા નિત્યાનંદવાળો છે. એ કારણે પરમ ગુરુએ નિર્મળ સુખનો ઉપદેશ આપ્યો. કેમકે આત્મા નિત્ય આનંદવાળો છે. આહાહા...! કેમ બેસે? કદી જોયું નથી, કદી સાંભળ્યું નથી, કદી સ્પર્શ કર્યો નથી, કદી એના તરફ દરકાર કરી નથી. આ જગતની ઝંઝાળ. બાળપણ રમતમાં ગયું. 'બાળપણ ખેલ મેં ખોયા, જુવાની સ્ત્રીમેં મોઢ્યા, વૃદ્ધપણું દેખ કે રોયા' વૃદ્ધપણું આવે પછી કહે હાય.. હાય.. અમે કાંઈ કર્યું નહિ. કર્યું શું પણ તેં? આ મુસલમાન બોલતા ઈ. ઓલા રોજા હોય ને રોજા? ત્યાં અમારે 'પાલેજ'માં દુકાન બહાર સૂતા હોય ને? એ રાતે નીકળે. ત્યારે ત્યાં સાંભળતા હતા. 'બાળપણ ખેલ મેં ખોયા...' બાળપણમાં ખેલમાં બાળકને ખબર ન મળે કે શું એ? આમથી આમ ને આમ. 'જુવાની મેં સ્ત્રીમેં મોઢ્યા, વૃદ્ધપણું દેખ કે રોયા.' વૃદ્ધપણું શરીર જીર્ણ થયું ત્યારે હાય.. હાય.. હવે આપણે કાંઈ કરી શકશું નહિ. ચાલવામાં પણ ઠેકાણું નહિ રહે. આપણે શું

કામ કરશું? બાપુ! પરથી કાંઈ થાતું નથી. આહાહા...! એ વૃદ્ધ હોય કે યુવાન હોય કે બાળક હોય.

અહીં તો નિત્યાનંદ સ્વરૂપ ભગવાન છે. આહાહા...! 'નિત્ય આનંદવાળો છે, નિરુપમ ગુણોથી અલંકૃત છે...' આહાહા...! ભગવાનઆત્મા, જે ગુરુએ નિર્મળ સુખનો ઉપદેશ આપ્યો એ નિર્મળ સુખ છે ક્યાં? એમ કહે છે. ઉપદેશ આપ્યો પણ એ છે ક્યાં? આહાહા...! એ નિત્ય આનંદવાળો ભગવાનઆત્મા પરમાત્મા છે. આહાહા...! બધા આત્મા નિત્ય આનંદ, અતીન્દ્રિય આનંદથી ભરેલા છે. 'નિત્ય આનંદવાળો છે, નિરુપમ...' છે. 'નિરુપમ ગુણોથી અલંકૃત છે...' જેની કોઈ ઉપમા નથી એવા ગુણોથી અલંકૃત શોભિત આત્મા છે. આહાહા...! જેના ગુણની કોઈ ઉપમા આપી શકાય નહિ એવા ગુણોથી અલંકૃત છે. એનો ઉપદેશ ગુરુએ આપ્યો કે જે નિર્મળ સુખનું કારણ છે. આહાહા...!

'દિવ્ય જ્ઞાનવાળો છે...' છે? આ જ્ઞાન નહિ. શાસ્ત્રજ્ઞાન અને ધારણા ભૂલી જાય. આ તો નિત્ય જ્ઞાનવાળો છે એનું જ્ઞાન છે. આહાહા...! 'દિવ્ય જ્ઞાનવાળો છે...' એ જ્ઞાન કદી ભૂલાતું નથી, ઓછું થતું નથી. આહાહા...! છેલ્લો કળશ છે ને? આવશ્યક-અવશ્ય કરવા લાયક હોય તો આ એક છે. બાકી બધી વ્યવહારની વાતું છે. વ્યવહાર આવે. આવે છે. હોય છે, પણ છે રાગ, છે દુઃખનું કારણ. આહાહા...!

પરમાત્મા 'દિવ્યજ્ઞાનવાળો છે તેમાં-શીઘ્ર પ્રવેશ કર.' આહાહા...! તો કમબદ્ધ ક્યાં ગયું? એમાં શીઘ્ર પ્રવેશ કર, એમ કહ્યું ને? ભગવાન આનંદસ્વરૂપ છે એમાં શીઘ્ર પ્રવેશ કર. તો સમયે સમયે કમબદ્ધ હોય છે ને? પણ એમાં એ આવ્યું. કમબદ્ધનો નિર્ણય કરે છે ત્યારે અંદરમાં જાય છે ત્યારે નિર્ણય થાય છે. આહાહા...! આકરી વાત છે, બાપુ! આ તો વીતરાગ પરમેશ્વરના પેટની વાત છે. અત્યારે તો એટલી બધી ગડબડ ચાલે છે. ખબર છે ને. શરીરને ૮૧ વર્ષ અહીં થયા. સવા પીસ્તાલીસ તો અહીં થયા. આ જંગલમાં સવા પીસ્તાલીસ વર્ષ થયા. પીસ્તાલીસ વર્ષે અહીં આવ્યા છીએ, સવા પીસ્તાલીસ અહીં થયા. ઘણા જોયા અને ઘણા બધા... આ એક જ માંડી. કાંઈકનું કાંઈ ને કાંઈકનું કાંઈક.

એક જ સિદ્ધાંત નિર્મળ સુખનું કારણ નિત્યાનંદ પ્રભુ... આહાહા...! એ તરફ વળીને આનંદનો અનુભવ કર. એ બાર અંગનો સાર છે. આહાહા...! ભગવાન ત્રિલોકનાથની દિવ્યધ્વનિનો સાર છે. આહાહા...! કોઈ દિ' સાંભળ્યું ન હોય હવે કરવું ક્યાં? બહારમાં આ કર્યું ને આ કર્યું ને આ કર્યું ને... આહાહા...! લુગડા બધા સારા બનાવ્યા ધોળા, પીળા. દેખાય આમ જાણે સાધુ પૂજા કરવા જાય. પૂજા કરવા જાય ત્યારે પીળા લુગડા (પહેરે). શું એમાં? આહાહા...!

એક તારી ચીજ નિત્યાનંદ પ્રભુ અને ગુરુનો ઉપદેશ એ નિર્મળ સુખ પ્રાપ્ત કરવાનો છે, બધું એમાં આવી ગયું. એમાં પ્રવેશ કર. તારો પ્રવેશ રાગમાં છે. પરમાં લક્ષ છે. પ્રવેશનો

અર્થ પરમાં લક્ષ છે. એ છોડી દે. સુખી થવું હોય તો અંદર ભગવાનઆત્મા બિરાજે છે... આહાહા...! એ તરફ લક્ષ કરીને પ્રવેશ કર. એ આનંદમાં પ્રવેશ કર. રાગમાં પ્રવેશ કરીશ તો દુઃખ થશે. આહાહા...! બહુ સરસ શ્લોક છે. ‘ધીયાજી’! શ્લોક બહુ સરસ આવ્યો. આ શ્લોક. આહાહા...! પોણો કલાક થયો. એક નાનો શ્લોક, ચાર લીટી છે. પ્રભુનો માર્ગ, બાપુ! આહાહા...! મુનિઓની ભાષા, મુનિઓના હૃદય... કેવળીના હૃદયની તો વાત જ શું કરવી! પણ મુનિઓના હૃદય અલૌકિક છે. દિગંબર સંત.. આહાહા...! એનો ગમે તે (કથનમાં) હેતુ એક જ (છે કે) નિર્મળ આનંદનો નાથ નિત્યાનંદ છે તો મળશે. એમ કહે છે. પહેલા કહ્યું હતું ને?

‘નિર્મળ સુખને અર્થે પરમ ગુરુ દ્વારા ધર્મને પ્રાપ્ત કરીને...’ કેમ? કે આત્મા નિત્ય આનંદમય છે. આત્મા તો નિત્ય આનંદમય છે તો તને આનંદ મળશે. એ કોઈ ક્ષણિક ચીજ નથી. આહાહા...! ભગવાન અંદર નિત્ય આનંદમય છે. ત્રણકાળ, ત્રણલોકમાં આનંદની મૂર્તિ પ્રભુ આત્મા છે. તું ભગવાનને ભૂલીને ભ્રમણામાં ભરમાઈ ગયો છો. આહાહા...! કાંઈક પૈસા દેખે, શરીરને દેખીને, સ્ત્રી દેખીને, મકાન દેખીને, આબરૂ દેખીને ભગવાન ભરમાઈ ગયો. આહાહા...! તારી ચીજ અંદર પડી છે, ભગવાન! એની રુચિ અને દષ્ટિ તો કર. એ માર્ગ છે. એ સિવાય કોઈ માર્ગ છે નહિ. પછી એમાં સ્થિરતા કરવી એ ચારિત્ર છે. એ પણ એમાં સ્થિરતા કરવી, જેમાં નિત્ય આનંદ ભર્યો છે એમાં દષ્ટિ કરીને એમાં લીનતા કરવી... આહાહા...! એ તારા સુખનું કારણ છે.

‘શીઘ્ર પ્રવેશ કર.’ આહાહા...! છે? શીઘ્ર ક્યાં આવ્યું? શીઘ્ર ક્યાં આવ્યું? ‘ચેત: શીઘ્ર’ શીઘ્રમાં કહેવું છે શું? કે આ બાજુ લક્ષ છે એને આ બાજુ કર. થશે તો જે સમયે જે થવાનું હશે એ સમયે થશે. પણ એવો નિર્ણય કરવામાં, જે સમયે જે પર્યાય થશે એનો નિર્ણય કરવામાં તારી દષ્ટિ દ્રવ્ય ઉપર જશે. આહાહા...! જ્યાં નિત્યાનંદ પ્રભુ પડ્યો છે. જે સમયે જે પર્યાય થવાની હશે તે થશે, કમબદ્ધ થશે, ફેરફાર નહિ થાય એવો નિર્ણય કરવા જતાં નિત્યાનંદ ઉપર તારી દષ્ટિ જશે. ત્યારે એનો સાચો નિર્ણય થશે. આહાહા...! આ તો બહારનું બધું ઉડાડી દે છે. આ છોકરા થયા ‘પંકજ’ ત્રણ છોકરા ને બધા કામ કરે છે હવે. આમ એક હતા એ કરે છે હવે એટલે આપણે છોડો હવે. આહાહા...! છોકરા સારા, વળી ધર્મનો પ્રેમ બહુ. ‘પંકજ’ વચલો એને પ્રેમ છે. આહાહા...! એને લઈને એને શું? આત્માને શું? આહાહા...! આ અધિકાર પૂરો થયો.

- ૧૨ -
શુદ્ધોપયોગ અધિકાર

ગાથા-૧૫૯

અથ સકલકર્મપ્રલયહેતુભૂતશુદ્ધોપયોગાધિકાર ઉચ્યતે ।

જાણાદિ પરસ્સદિ સર્વં વવહારણેણ કેવલી ભગવં ।

કેવલણાણી જાણદિ પરસ્સદિ ણિયમેણ અપ્પાણં ।।૧૫૯।।

જાનાતિ પશ્યતિ સર્વં વ્યવહારનયેન કેવલી ભગવાન્ ।

કેવલજ્ઞાની જાનાતિ પશ્યતિ નિયમેન આત્માનમ્ ।।૧૫૯।।

અત્ર જ્ઞાનિનઃ સ્વપરસ્વરૂપપ્રકાશકત્વં કથંચિદુક્તમ્ ।

આત્મગુણઘાતકઘાતિકર્મપ્રધ્વંસનેનાસાદિતસકલવિમલકેવલજ્ઞાનકેવલદર્શનાભ્યાં વ્યવહારનયેન જગત્ત્રયકાલત્રયવર્તિસચરાચરદ્રવ્યગુણપર્યાયાન્ એકસ્મિન્ સમયે જાનાતિ પશ્યતિ ચ સ ભગવાન્ પરમેશ્વરઃ પરમભટ્ટારકઃ, પરાશ્રિતો વ્યવહારઃ ઇતિ વચનાત્ । શુદ્ધનિશ્ચયતઃ પરમેશ્વરસ્ય મહાદેવાધિદેવસ્ય સર્વજ્ઞવીતરાગસ્ય પરદ્રવ્યગ્રાહકત્વદર્શકત્વજ્ઞાયકત્વાદિવિવિધવિકલ્પવાહિની-સમુદ્ભૂતમૂલધ્યાનાષાદઃ* (?) સ ભગવાન્ ત્રિકાલનિરુપાધિનિરવધિનિત્યશુદ્ધસહજજ્ઞાનસહજદર્શનાભ્યાં નિજકારણપરમાત્માનં સ્વયં કાર્યપરમાત્માપિ જાનાતિ પશ્યતિ ચ । કિં કૃત્વા? જ્ઞાનસ્ય ધર્મોઽયં તાવત્ સ્વપરપ્રકાશકત્વં પ્રદીપવત્ । ઘટાદિપ્રમિતેઃ પ્રકાશો દીપસ્તાવદ્દિત્તોઽપિ સ્વયં પ્રકાશસ્વરૂપત્વાત્ સ્વં પરં ચ પ્રકાશયતિ; આત્માપિ વ્યવહારેણ જગત્ત્રયં કાલત્રયં ચ પરં જ્યોતિઃસ્વરૂપત્વાત્ સ્વયંપ્રકાશાત્મકમાત્માનં ચ પ્રકાશયતિ ।

ઉક્તં ચ ષણ્ણવતિપાષંડિવિજયોપાર્જિતવિશાલકીર્તિભિર્મહાસેનપણ્ડિતદેવૈ) --

(અનુષ્ટુભ)

“યથાવદ્ધસ્તુનિર્ણીતિઃ સમ્યગ્જ્ઞાનં પ્રદીપવત્ ।

તત્સ્વાર્થવ્યવસાયાત્મ કથંચિત્ પ્રમિતેઃ પૃથક્ ।।”

અથ નિશ્ચયપક્ષેઽપિ સ્વપરપ્રકાશકત્વમસ્ત્યેવેતિ સતતનિરુપરાગનિરંજનસ્વભાવનિરતત્વાત્, સ્વાશ્રિતો નિશ્ચયઃ ઇતિ વચનાત્ । સહજજ્ઞાનં તાવત્ આત્મનઃ સકાશાત્ સંજ્ઞાલક્ષણપ્રયોજનેન

* અહીં સંસ્કૃત ટીકામાં અશુદ્ધિ લાગે છે તેથી સંસ્કૃત ટીકામાં તથા તેના અનુવાદમાં શંકાને સૂચવવા પ્રશ્નાર્થનું ચિહ્ન કર્યું છે.

મિત્રાભિધાનલક્ષણલક્ષિતમપિ મિત્રં ભવતિ ન વસ્તુવૃત્ત્યા ચેતિ, અતઃકારણાત્
 એતદાત્મગતદર્શનસુખચારિત્રાદિકં જાનાતિ સ્વાત્માનં કારણપરમાત્મસ્વરૂપમપિ જાનાતીતિ ।

તથા ચોક્તં શ્રીમદમૃતચંદ્રસૂરિભિઃ

(મંદાક્રાંતા)

“બન્ધચ્છેદાત્કલયદતુલં મોક્ષમક્ષયમેત-

ન્નિત્યોદ્યોતસ્ફુટિતસહજાવસ્થમેકાન્તશુદ્ધમ્ ।

એકાકારસ્વરસભરતોત્યન્તગંભીરધીરં

પૂર્ણ જ્ઞાનં જ્વલિતમચલે સ્વસ્ય લીનં મહિમ્નિ ।।

હવે સમસ્ત કર્મના પ્રલયના હેતુભૂત શુદ્ધોપયોગનો અધિકાર કહેવામાં આવે છે.

જાણે અને દેખે બધું પ્રભુ કેવળી વ્યવહારથી;

જાણે અને દેખે સ્વને પ્રભુ કેવળી નિશ્ચય થકી. ૧૫૮.

અન્વયાર્થ :- [વ્યવહારનયેન] વ્યવહારનયથી [કેવલી ભગવાન્] કેવળી ભગવાન
 [સર્વ] બધું [જાનાતિ પશ્યતિ] જાણે છે અને દેખે છે; [નિયમેન] નિશ્ચયથી [કેવલજ્ઞાની]
 કેવળજ્ઞાની [આત્માને] આત્માને (પોતાને) [જાનાતિ પશ્યતિ] જાણે છે અને દેખે છે.

ટીકા :- અહીં, જ્ઞાનીને સ્વ-પર સ્વરૂપનું પ્રકાશકપણું કથંચિત્ કહ્યું છે.

‘પરાશ્રિતો વ્યવહારઃ (વ્યવહાર પરાશ્રિત છે)’ એવું (શાસ્ત્રનું) વચન હોવાથી, વ્યવહારનયથી તે ભગવાન પરમેશ્વર પરમભદ્રારક આત્મગુણોનો ઘાત કરનારાં ઘાતિકર્મોના નાશ વડે પ્રાપ્ત સકળ-વિમળ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન વડે ત્રિલોકવર્તી તથા ત્રિકાળવર્તી સચરાચર દ્રવ્યગુણપર્યાયોને એક સમયે જાણે છે અને દેખે છે. શુદ્ધનિશ્ચયથી પરમેશ્વર મહાદેવાધિદેવ સર્વજ્ઞવીતરાગને, પરદ્રવ્યનાં ગ્રાહકત્વ, દર્શકત્વ, જ્ઞાયકત્વ વગેરેના વિવિધ વિકલ્પોની સેનાની ઉત્પત્તિ મૂળધ્યાનમાં અભાવરૂપ હોવાથી (?), તે ભગવાન ત્રિકાળ-નિરૂપાધિ, નિરવધિ (અમર્યાદિત), નિત્યશુદ્ધ એવાં સહજજ્ઞાન અને સહજદર્શન વડે નિજ કારણપરમાત્માને, પોતે કાર્યપરમાત્મા હોવા છતાં પણ, જાણે છે અને દેખે છે. કઈ રીતે? આ જ્ઞાનનો ધર્મ તો, દીવાની માફક, સ્વપરપ્રકાશકપણું છે. ઘટાદિની પ્રમિતિથી પ્રકાશ-દીવો (કથંચિત્) ભિન્ન હોવા છતાં સ્વયં પ્રકાશસ્વરૂપ હોવાથી સ્વ અને પરને પ્રકાશે છે; આત્મા પણ જ્યોતિસ્વરૂપ હોવાથી વ્યવહારથી ત્રિલોક અને ત્રિકાળરૂપ પરને તથા સ્વયં પ્રકાશસ્વરૂપ આત્માને (પોતાને) પ્રકાશે છે.

૯૬ પાખંડીઓ પર વિજય મેળવવાથી જેમણે વિશાળ કીર્તિ પ્રાપ્ત કરી છે એવા મહાસેનપંડિતદેવે પણ (શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-

[શ્લોકાર્થ :-] વસ્તુનો યથાર્થ નિર્ણય તે સમ્યગ્જ્ઞાન છે. તે સમ્યગ્જ્ઞાન, દીવાની માફક, સ્વના અને (પર) પદાર્થોના નિર્ણયાત્મક છે તથા પ્રમિતિથી (જ્ઞપ્તિથી) કથંચિત્ ભિન્ન છે.

હવે ‘સ્વાશ્રિતો નિશ્ચયઃ (નિશ્ચય સ્વાશ્રિત છે)’ એવું (શાસ્ત્રનું) વચન હોવાથી, (જ્ઞાનને) સતત નિરુપરાગ નિરંજન સ્વભાવમાં લીનપણાને લીધે નિશ્ચયપક્ષે પણ સ્વપરપ્રકાશકપણું છે જ. (તે આ પ્રમાણેઃ) સહજજ્ઞાન આત્માથી સંજ્ઞા, લક્ષણ અને પ્રયોજનની અપેક્ષાએ ભિન્ન નામ અને ભિન્ન લક્ષણથી (તેમ જ ભિન્ન પ્રયોજનથી) ઓળખાતું હોવા છતાં વસ્તુવૃત્તિએ (અખંડ વસ્તુની અપેક્ષાએ) ભિન્ન નથી; આ કારણને લીધે આ (સહજજ્ઞાન) આત્મગત (આત્મામાં રહેલાં) દર્શન, સુખ, ચારિત્ર વગેરેને જાણે છે અને સ્વાત્માને-કારણપરમાત્માના સ્વરૂપને-પણ જાણે છે.

(સહજજ્ઞાન સ્વાત્માને તો સ્વાશ્રિત નિશ્ચયનયથી જાણે જ છે અને એ રીતે સ્વાત્માને જાણતાં તેનાં બધા ગુણો પણ જણાઈ જ જાય છે. હવે સહજજ્ઞાને જે આ જાણ્યું તેમાં ભેદઅપેક્ષાએ જોઈએ તો સહજજ્ઞાનને માટે જ્ઞાન જ સ્વ છે અને તે સિવાયનું બીજું બધું-દર્શન, સુખ વગેરે-પર છે; તેથી આ અપેક્ષાએ એમ સિદ્ધ થયું કે નિશ્ચયપક્ષે પણ જ્ઞાન સ્વને તેમ જ પરને જાણે છે.)

એવી રીતે (આચાર્યદેવ) શ્રીમદ્ અમૃતચંદ્રસૂરિએ (શ્રી સમયસારની આત્મખ્યાતિ નામની ટીકામાં ૧૯૨મા શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-

“[શ્લોકાર્થ :-] કર્મબંધના છેદી અતુલ અક્ષય (અવિનાશી) મોક્ષને અનુભવતું, નિત્ય ઉદ્યોતવાળી (જેનો પ્રકાશ નિત્ય છે એવી) સહજ અવસ્થા જેની ખીલી નીકળી છે એવું, એકાંતશુદ્ધ (-કર્મનો મેલ નહિ રહેવાથી જે અત્યંત શુદ્ધ થયું છે એવું), અને એકાકાર (એક જ્ઞાનમાત્ર આકારે પરિણમેલા) નિજરસની અતિશયતાથી જે અત્યંત ગંભીર અને ધીર છે એવું આ પૂર્ણ જ્ઞાન ઝળહળી ઊઠ્યું (-સર્વથા શુદ્ધ આત્મદ્રવ્ય જાજવલ્યમાન પ્રગટ થયું), પોતાના અચળ મહિમામાં લીન થયું.”

ગાથા-૧૫૯ ઉપર પ્રવચન

હવે બીજો અધિકાર. શુદ્ધોપયોગ અધિકાર. ૧૨મો. આહાહા..!

‘હવે સમસ્ત કર્મના પ્રલયના હેતુભૂત...’ આહાહા..! આ ધર્મ બતાવ્યો. હવે ધર્મનું ફળ શું આવ્યું? ‘સમસ્ત કર્મના પ્રલયના હેતુભૂત શુદ્ધોપયોગનો અધિકાર કહેવામાં આવે છે.’ આહાહા..! શુદ્ધોપયોગ થાય છે એ કર્મનો નાશ કરવાનું કારણ છે. બીજું કોઈ કારણ નથી. આહાહા..! હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય એ અશુભરાગ છે, અશુદ્ધઉપયોગ છે. દયા, દાન, વ્રત, પૂજા, ભક્તિ પણ અશુદ્ધઉપયોગ છે. શુભ-અશુભ બેય અશુદ્ધઉપયોગ છે. બેય બંધનું કારણ છે. એનાથી રહિત અંદર ભગવાનનો ઉપયોગ-શુદ્ધોપયોગ અધિકાર એ મોક્ષનું

* નિરુપરાગ = ઉપરાગ રહિત; નિર્વિકાર.

કારણ છે. આહાહા..!

સાંભળવાનું આવું મળે નહિ ને. ‘પોપટભાઈ’! ‘પોપટભાઈ’ના સાળા તો અબજપતિ છે. એ તો ગુજરી ગયા. છોકરા અબજપતિ છે. આહાહા..! પણ ધર્મની વાત નહિ. આવે વાત કરે. જય ભગવાન. આહાહા..! છોકરો ત્યાં ‘મુંબઈ’ આવ્યો હતો. અબજ રૂપિયા. કેટલા? બે અબજ ઉપર. આહાહા..! ચાલીસ કરોડ. બે અબજ ને ચાલીસ કરોડ રૂપિયા એના સાળા પાસે. એનો સાળો તો ગુજરી ગયો છે. સાળાના છોકરા છે. ‘ગોવા-ગોવા.’ ‘ગોવા’માં. આપણા દશાશ્રીમાળી વાણિયા છે. બે અબજ ચાલીસ કરોડ-ધૂળ-ધૂળ. આહાહા..! પણ આ આત્મામાં નિત્યાનંદ અલંકૃત અનંતગુણ ભર્યા એટલા તો એ પૈસા છે નહિ.

અહીં એ કહે છે ‘સમસ્ત કર્મના પ્રલય...’ એટલે નાશ. એના ‘હેતુભૂત શુદ્ધોપયોગનો અધિકાર કહેવામાં આવે છે.’

જાણાદિ પરસ્સદિ સવ્વં વવહારણણ કેવલી ભગવં ।

કેવલણાણી જાણદિ પરસ્સદિ ગિયમેણ અપ્પાણં ।।૧૫૯।।

જાણે અને દેખે બધું પ્રભુ કેવળી વ્યવહારથી;

જાણે અને દેખે સ્વને પ્રભુ કેવળી નિશ્ચય થકી. ૧૫૯.

ઓહોહો..! ‘ટીકા :- અહીં, જ્ઞાનીને સ્વ-પર સ્વરૂપનું પ્રકાશકપણું કથંચિત્ કહ્યું છે.’ કથંચિત્ સ્વપરપ્રકાશક કહ્યું છે. સર્વથા પરપ્રકાશક છે જ નહિ. આહાહા..! સર્વથા તો નિત્ય પ્રકાશક છે. અરે..રે..! આ વાત ક્યાં! પરનો કર્તા તો નથી, પરને સ્પર્શતો નથી, પર્યાય કમબદ્ધ ફરતી નથી. આહાહા..! અહીંયાં પરને જાણવું એ પણ વ્યવહાર છે. આહાહા..! આ છેલ્લે લઈ ગયા. પરનો સ્પર્શ તો છે નહિ, પરના કમબદ્ધમાં તારો અધિકાર નથી.. આહાહા..! પણ પરને જાણવું એ પણ વ્યવહારનયથી છે. આહાહા..! ગજબ વાત છે. પ્રભુ! તું તારામાં જા. તું તને જો. એ નિશ્ચય વસ્તુ છે. પરને જોવું કહેવું (એ પણ વ્યવહારથી છે). કારણ કે પરમાં તન્મય થતો નથી. પરને જાણવામાં પરમાં તન્મય થતો નથી. તો તન્મય થયા વિના જાણવું શું? એ તો વ્યવહાર છે. પર સંબંધીનું જ્ઞાન પોતાનું છે. પોતામાં પોતાનું જ્ઞાન છે એમાં તન્મય છે તો એમાં પોતાને જ જાણે છે. પરને જાણવું કહેવું એ વ્યવહાર છે. આહાહા..! ક્યાં લઈ ગયા!

દયા, દાન ને વ્યવહારરત્નત્રયથી ધર્મ થતો નથી. પણ અહીં તો કહે છે કે એને જાણવું એ પણ વ્યવહાર છે. આહાહા..! નિવૃત્તિ આમાં મળે ક્યાં? વેપાર ને ધંધા આડે આખો દિ’ હોળી સળગતી હોય. આ લાવ્યા ને આ લીધા ને આ મૂક્યા ને આ મૂક્યા. આહાહા..! હોળી સળગતી હશે? કષાયની અગ્નિ. કહો, ‘રામજીભાઈ’! એને ખેતીનો ધંધો છે. કરોડપતિ છે. ખેતીનો ધંધો. ખેતી-ખેતી. આહાહા..! ધૂળના ધંધા છે. આહાહા..!

આતમરામ પરને જાણવું એમ કહેવું એ આતમરામને વ્યવહાર છે. અર...ર.! પરનું કરવું અને પર સંબંધી, પર સંગથી પોતામાં રાગાદિ થવો એ તો અધર્મ છે. આહાહા...! ભગવાનની ભક્તિ, ભગવાનનું સ્મરણ એ બધો રાગ અધર્મ છે. આહાહા...! શુભરાગ કહો કે અધર્મ કહો. એથી આગળ જઈને ભગવાન પરને જાણે છે એ પણ વ્યવહાર છે. આહાહા...! આ 'નિયમસાર'. નિયમ-નિયમ. નિશ્ચય નિયમ. જગતનો નિશ્ચય વ્યવસ્થાનો નિયમ શું છે? એનું આમાં કથન છે. નિયમ અંદર પાઠમાં આવી ગયું. આહાહા...!

'જ્ઞાનીને સ્વ-પર સ્વરૂપનું પ્રકાશકપણું કથંચિત્ કલ્પું છે.' 'પરાશ્રિતો વ્યવહાર:' જુઓ! જેટલું પરને જાણવું એમ કહેવું એ પરાશ્રિત વ્યવહાર છે. આહાહા...! ત્રણલોકના નાથને જાણવું એ કહેવું વ્યવહાર છે. 'પરાશ્રિતો વ્યવહાર:' આહાહા...! હવે આટલી બધી ઉપાધિમાંથી નીકળવું, એમાં જુવાન શરીર હોય. પાંચ-પચાસ લાખ, કરોડ, બે કરોડ પૈસા મેળવે. આહાહા...! કાંઈ બીજે બહાર નજર પડે નહિ. અંદર ભગવાન બિરાજે છે એની સામું જોવાનો તો વખત પણ મળે નહિ. ત્રણલોકનો નાથ નિત્યાનંદ સહજાનંદ પ્રભુ, કહે છે કે એ પરને જાણવું એમ કહેવું એ પરાશ્રિત છે. આહાહા...! ક્યાં લઈ ગયા!

'પરાશ્રિતો વ્યવહાર:' '(વ્યવહાર પરાશ્રિત છે) એવું (શાસ્ત્રનું) વચન હોવાથી,...' એવું ભગવાનનું, શાસ્ત્રનું વચન હોવાથી 'વ્યવહારનયથી તે ભગવાન પરમેશ્વર પરમભદ્રારક આત્મગુણોનો ઘાત કરનારાં ઘાતિકર્મોના નાશ વડે...' શું કીધું? આત્મગુણોનો ઘાત કરનારાં નિમિત્ત. કર્મ નિમિત્ત છે. 'ઘાતિકર્મોના નાશ વડે...' જે પોતાના ગુણના નાશમાં નિમિત્ત છે એને નાશ કરનારાં 'પ્રાપ્ત સકળ-વિમળ કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન...' આહાહા...! 'વડે ત્રિલોકવર્તી તથા ત્રિકાળવર્તી...' ત્રિલોકવર્તી-ત્રણલોકમાં વર્તનારા, ત્રણલોકમાં રહેનારા અને ત્રિકાળ રહેનારા. ત્રિલોકમાં રહેનારા અને ત્રિકાળ રહેનારા. આહાહા...! 'સચરાચર દ્રવ્યગુણપર્યાયને...' સચરાચર-કોઈ ગતિ કરનાર તો કોઈ સ્થિર. એવા સર્વ દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયને 'એક સમયે જાણે છે...' એક સમયમાં પરમાત્મા જાણે છે. આહાહા...! એ દ્રવ્યની શ્રદ્ધા કરાવે છે. દ્રવ્ય એક સમયમાં ત્રણકાળ, ત્રણલોકને જાણે-દેખે છે એ પણ વ્યવહાર છે. પોતાને ત્રણકાળ, ત્રણલોકને જાણનાર પોતાનો આત્મા છે. આહાહા...! એ 'જાણે છે અને દેખે છે. શુદ્ધનિશ્ચયથી પરમેશ્વર...' શુદ્ધ સત્ય દષ્ટિથી. વ્યવહારનય તો અસત્યથી કથન થયું. વ્યવહારનય અસદ્ભૂત કથન થયું. આહાહા...! શુદ્ધ નિશ્ચયનય નામ શુદ્ધ યથાર્થ પરમેશ્વર મહા દેવાધિદેવ સર્વજ્ઞ વીતરાગદેવને 'પરદ્રવ્યના ગ્રાહકત્વ,...' પરદ્રવ્યના જાણનારા ને દેખનારા 'દર્શકત્વ, જ્ઞાયકત્વ વગેરેના વિવિધ વિકલ્પોની સેનાની ઉત્પત્તિ મૂળધ્યાનમાં અભાવરૂપ હોવાથી,...' પરને જાણવા-દેખવામાં પણ વિકલ્પ રહે છે. પર ઉપર લક્ષ જાય તો. આહાહા...! પરને જાણવું-દેખવું પણ પોતાનો સ્વભાવ નહિ. પોતાનો સ્વભાવ તો પોતાને જાણવું-દેખવું છે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)